

იპონიის საგარეო პოლიტიკური კურსის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე 1945 -1990 წლებში

მარიამ თოფჩიშვილი, ნინო კალაძე
თსუ სტუდენტები

რეზიუმე

შორეულ აღმოსავლეთში ძალთა გადანაწილების საკითხი, ყოველთვის მსოფლიოს ყურადღების ცენტრში იყო, რაც რამდენიმე მიზეზითაა განპირობებული. უპირველესად, ამ რეგიონს უდიდესი ეკონომიკური მნიშვნელობა აქვს მთელი მსოფლიოსთვის, ამ ტერიტორიაზე გავლენის მოპოვება კი ნიშნავს ეკონომიკური თვალსაზრისით სერიოზული გავლენის მოპოვებას მსოფლიო ეკონომიკის მნიშვნელოვან ნაწილზე.

ამ მხრივ, შორეული აღმოსავლეთის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წარმომადგენელია იაპონია. იაპონია არის აპეკის (APEC) დიდი რეიანის, და „ასეანს პლიუს სამი“-ს წევრი და აღმოსავლეთ აზიის სამიტის მონაწილე. იაპონია განსაკუთრებით საინტერესოა მისი საგარეო პოლიტიკური კურსისა და ეკონომიკური განვითარების ურთიერთდამოკიდებულების საკითხის შესწავლისათვის. ომამდელი იზოლაციონიზმის პოლიტიკის შემდგომ მან მოქნილად შესძლო საკუთარი პოზიციის დაფიქსირება აშშ-ის რეგიონულ და გლობალურ პოლიტიკურ კურსში, სანამ იგი თავად იკავებდა თავს დიდი პოლიტიკური ინიციატივების წარმართვისგან. 1947 წლის კონსტიტუციაში განხორციელებული პასიფისტური პრინციპების მიხედვით, რომლებიც “მშვიდობის კონსტიტუციის” სახელით მოიხსენიება, იაპონიამ ზოგადად აიღო პასიური, დაბალი როლი მსოფლიო საქმეებში. სხვა ქვეყნებთან ურთიერთობა კი განსაზღვრული იყო იმით, რასაც ხელმძღვანელობა „ომნიდისტრუქტურულ დიპლომატიას“ უწოდებდა, რომლის მიხედვითაც იაპონია არსებითად ინარჩუნებდა პოლიტიკურ ნეიტრალიტეტს, რომლის პარალელურადაც შესაძლებელი გახდა ეკონომიკური ურთიერთობების გაფართოება.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე საკვლევი კითხვა შემდეგნაირად ფორმირდება: რა გავლენას ახდენდა იაპონიის საგარეო პოლიტიკური კურსის ცვლილება ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე 1945-1990 წლებში?

ნაშრომი ძირითადად ეყრდნობა მეორეულ და მესამეულ წყაროებს, სხვადასხვა უცხოურ სტატიას, კვლევას და გავლენიან საინფორმაციო გამოცემებს, რაც მეტ სანდოობას შესძენს ნაშრომს. საინტერესოა კვლევის გაგრძელება ამ მხრივ, ვინაიდან იაპონია კვლავ არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახელმწიფო მსოფლიო ეკონომიკისა და უსაფრთხოების შენარჩუნების თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: იაპონია, საგარეო პოლიტიკა, ეკონომიკური გაძლიერება, საგარეო პოლიტიკისა და ეკონომიკური კეთილდღეობის ურთიერთდამოკიდებულება.

ძირითადი ტექსტი:

საყოველთად მიღებული დეფინიციით, ქვეყნის საგარეო პოლიტიკა, ეს არის მოცემული ქვეყნის მთავრობის სტრატეგია სხვა ერებთან ურთიერთობის საქმეში. შესაბამისად ისმის კითხვა, თუ როგორ ყალიბდება საგარეო პოლიტიკური კურსი?

თუ ტერმინის განმარტებას კარგად დავაკვირდებით, საგარეო პოლიტიკური კურსის ფორმულირებისას პირველ რიგში აქცენტი კეთდება ეროვნულ ინტერესზე. ეს შეიძლება იყოს მშვიდობა და სტაბილურობა, უსაფრთხოება და მდგრადი კეთილდღეობა, ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა თუ მოსახლეობის კეთლდღეობა. ამ შემთხვევაში ყურადღების მიღმა არ უნდა დავტოვოთ საჯარო მოლოდინიც.

გარდა ამისა არსებობს რეალობა, როგორც განყენებული ცნება. საგარეო პოლიტიკა ხალხის რეალობის აღქმას განსხვავებულად წარმართავს. იაპონელების რეალობის აღქმა შეიძლება განსხვავდებოდეს კოსტა რიკის ან ჩრდ. კორეის მოსახლეობის აღქმისგან ერთსა და იმავე ვითარებაში.

1947 წლის კონსტიტუციით განსაზღვრული იაპონიის საგარეო პოლიტიკის ძირითადი პასუხისმგებლობა ხორციელდება მინისტრთა კაბინეტის მიერ, ხოლო პრემიერ-მინისტრს მოე-

თხოვება პერიოდული ანგარიშების მიწოდება საგარეო ურთიერთობებთან მიმართებაში. ამასთან, კონსტიტუციურად დომინანტურ ფიგურას პოლიტიკურ სისტემაში, პრემიერ-მინისტრს, აქვს საბოლოო სიტყვის უფლება ძირითადი საგარეო პოლიტიკის გადაწყვეტილებების მიღებისას. რაც შეეხება საგარეო საქმეთა მინისტრს, კაბინეტის უფროს წევრს, იგი პრემიერ-მინისტრის მთავარი მრჩეველია საგარეო პოლიტიკური გადაწყვეტილებების დაგეგმვისა და განხორციელების საკითხებში.

ომის შემდგომი პერიოდი:

მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდის განმავლობაში იაპონიამ ეკონომიკური ზრდა შეინარჩუნა. მან მოქნილად შესძლო საკუთარი პოზიციის დაფიქსირება აშშ-ის რეგიონულ და გლობალურ პოლიტიკურ კურსში, სანამ იგი თავად იკავებდა თავს დიდი პოლიტიკური ინიციატივების წარმართვისგან. 1947 წლის კონსტიტუციაში განხორციელებული პასიფისტური პრინციპების მიხედვით, რომლებიც “მშვიდობის კონსტიტუციის” სახელით მოიხსენიება, იაპონიამ ზოგადად აიღო პასიური, დაბალი როლი მსოფლიო საქმეებში. სხვა ქვეყნებთან ურთიერთობა კი განსაზღვრული იყო იმით, რასაც ხელმძღვანელობა „ომნიდისტრუქტურულ დიპლომატიას“ უწოდებდა, რომლის მიხედვითაც იაპონია არსებითად ინარჩუნებდა პოლიტიკურ ნეიტრალიტეტს, რომლის პარალელურადაც შესაძლებელი გახდა ეკონომიკური ურთიერთობების გაფართოება.

როდესაც 1952 წელს იაპონიამ თავისი სუვერენიტეტი დაიბრუნა და საერთაშორისო თანამეგობრობის დამოუკიდებელ ქვეყნად გადააქცია, აღმოჩნდა, რომ აღმოსავლეთსა და დასავლეთში ცივი ომია, რომელშიც საბჭოთა კავშირი და შეერთებული შტატები დაპირისპირებულ ბანაკებს წარმოადგენენ. 1951 წლის 8 სექტემბერს სან-ფრანცისკოში ხელმოწერილი სამშვიდობო ხელშეკრულების ძალით დასრულდა იაპონიასა და მოკავშირე სახელმწიფოთა შორის ომი საბჭოთა კავშირისა და ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის გარდა, პარალელურად კი იაპონიასა და შეერთებულ შტატებს შორის დაიდო ურთიერთშეთანხმებული დახმარების პაქტი, რომლის მიხედვითაც იაპონია

არსებითად გახდა შეერთებული შტატების დამოუკიდებელი მოკავშირე, რომელმაც შეძლო და გააგრძელა ბაზებისა და ჯარების იაპონიის მიწაზე შენარჩუნება.

იაპონიის საგარეო პოლიტიკურ მიზნებს ადრეული ომის შემდგომ პერიოდის განმავლობაში არსებითად დაეფუძნა ეკონომიკური სიცოცხლისუნარიანობა და სანდოობა, როგორც მსოფლიო საზოგადოების მშვიდობიანი წევრი, ეროვნული უსაფრთხოების დაცვა კი უსაფრთხოების ხელშეკრულების მიხედვით (1952) ამერიკის შეერთებულ შტატებს დაევალა. პაქტმა შეიმუშავა შეერთებული შტატების ძალების გამოყენების ინსტრუქცია მოსალოდნელი სამხედრო საფრთხეების წინააღმდეგ. სპეციალური დიპლომატიური ამოცანას კი წარმოადგენდა ეჭვების შეჯერება და შემსუბუქება აზიის მეზობელი ქვეყნების მხრიდან, რომლებიც წარსულში იაპონიის კოლონიური მმართველობისა და იმპერიალისტური აგრესიის შედეგად დაზარალდნენ. ამის შემდგომ იაპონიის დიპლომატია აზიის მეზობელ ქვეყნებთან მიმართებაში უნდა წარმართულიყო შემრიგებლური და არააგრესიული გზით, ხოლო რაც შეეხება მსოფლიოს სხვა ნაწილს, იაპონიამ გადაწყვიტა თავი აერიდებინა პოლიტიკურ საკითხებში ჩართულობისათვის და კონცენტრირდა თავის ეკონომიკურ მიზნებზე. მისი ყოვლისმომცველი დიპლომატიის ფარგლებში, ის ცდილობდა განემტკიცებინა მეგობრული ურთიერთობები ყველა სახელმწიფოსთან, გამოაცხადა “პოლიტიკისა და ეკონომიკის გამოყოფის” პოლიტიკა და გადაწყვიტა დამორჩილებოდა აღმოსავლეთ-დასავლეთის ზოგიერთ საკითხებს ნეიტრალური პოზიციით.

1950-იან და 1960-იან წლებში, საგარეო პოლიტიკურ ქმედებების განხორციელება სამი ძირითადი პრინციპის მიხედვით ხდებოდა: მჭიდრო თანამშრომლობა შეერთებულ შტატებთან უსაფრთხოებისა და ეკონომიკური მიზეზების გამო, იაპონიის ეკონომიკურ საჭიროებებზე თავისუფალი ვაჭრობის სისტემის ხელშეწყობა და საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის (გაერო) მეშვეობით, რომლითაც იგი აღიარებულია 1956 წელს და სხვა მრავალმხრივი ორგანოების მეშვეობით.

ამ პრინციპების დაცვა კარგად მუშაობდა, რამაც ოკუპაციის დასრულებიდან პირველი ორი ათწლეულის განმავლობაში იაპონიაში ფენომენალური ეკონომიკური აღორძინებისა და ზრდის ხელშეწყობა გამოიწვია.

1970-იანი წლები:

1970-იან წლებში ძირითადი ომისშემდგომი პრინციპები უცვლელი დარჩა, მაგრამ გამოჩნდა ახალი პერსპექტივები. მთავრობაზე განუხრელად იზრდებოდა შიდა ზენოლა აშშ-სგან. ამავე პერიოდში რიჩარდ ნიქსონის ვიზიტი ჩინეთში, რამაც ჩინურ-ამერიკული ურთიერთობების ე.წ. შერიგება გამოიწვია, უფრო მეტად ამტკიცებდა იაპონელი ხალხის მოთხოვნას ამერიკისგან დამოუკიდებელი პოლიტიკის წარმოების შესახებ.

ერს, ფენომენალურმა ეკონომიკურმა ზრდამ 1970-იანი წლების დასაწყისში მსოფლიო ეკონომიკური ძალაუფლება მიაწვდინა და სიამაყისა და თავმოყვარეობის გაცდა თანდათან იზრდებოდა, განსაკუთრებით ახალგაზრდა თაობაში. მეორე მხრივ, იაპონიის ეკონომიკური ზრდა და საზღვარგარეთის ბაზრებზე გაფართოება წარმოადგენდა “ეკონომიკური აგრესიის” საგარეო ბრალდებებს და იაპონიისაგან მოითხოვდნენ, რომ უფრო დაბალანსებული სავაჭრო პოლიტიკა მიეღო.

უფრო ავტონომიური საგარეო პოლიტიკისკენ გადადგმული ნაბიჯი დააჩქარა 1970-იან წლებში ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ ინდოჩინეთის ტერიტორიიდან ჯარების გაყვანის გადანყევტილების დაჩქარებამ.

იაპონელი ხალხის დამოკიდებულება ვიეტნამის ომის დროს აშშ-ის და იაპონიის ომში ჩართულობასთან დაკავშირებით გარკვეულ დისტანციას ინარჩუნებდა. ვიეტნამის ომში გაცდილი მარცხის შემდეგ ვითარება განიხილებოდა, როგორც აზიაში ამერიკის შეერთებული შტატების სამხედრო და ეკონომიკური დომინირების დასასრული. ძალთა თანასწორობის ეს ცვლილება, რომელიც 1970-იანი წლების დასაწყისში ვითარდებოდა, გამოიწვია იაპონიის ენერგეტიკისა და ნედლეულის სფეროში ხელმისაწვდომობის გაზრდა და გარკვეულწილად დომინირებაც. ამგვარმა ცვლილებამ კი საჭიროა გახადა ყოველმხრივი

დიპლომატიის გადანაწილება. ამგვარად იაპონია ნაკლებად დამოკიდებული გახდა დასავლეთის რესურსებზე. მაგალითად, ნავთობი მოიპოვება დაიწყო პირდაპირ მწარმოებელ ქვეყნებში ახლო აღმოსავლეთში და არა დასავლეთის მიერ კონტროლირებადი ტრანსნაციონალური კომპანიებიდან. სხვა მნიშვნელოვან მასალებს ასევე იღებდნენ შეერთებული შტატებისა და დამოუკიდებელი წყაროებისგან, თუმცა შეერთებულ შტატებთან ვაჭრობა 1970-იანი წლების განმავლობაში მნიშვნელოვნად შემცირდა.

1980-იანი წლები:

1980-იანი წლების შუა რიცხვებში აშშ-სა და იაპონიის ვალუტების გადანაწილებამ განუხრელად გაზარდა იაპონიის ვაჭრობა და ინვესტიციები, განსაკუთრებით აზიაში. მან ასევე დააჩქარა ამერიკის შეერთებული შტატების ფისკალური პოზიციის შეცვლა, რომლის მიხედვითაც იგი 1980-იანი წლების დასაწყისში მსოფლიოს ერთ-ერთი უმსხვილესი კრედიტორიდან, ათწლეულის ბოლოს მსოფლიოს უდიდეს მოვალედ გარდაქმნა. იაპონია გახდა მსოფლიოს უმსხვილესი კრედიტორი, აშშ-ში აქტიური ინვესტორი და საერთაშორისო სადაზღვევო კომპანიების, ფინანსური ინსტიტუტების და სხვა დაწესებულების ეკონომიკური საყრდენი.

1990-იანი წლები:

უკვე ამ პერიოდისთვის იაპონიის მთავრობისთვის კარგად იყო ცნობილი ამერიკის ეკონომიკური იმედგაცრუებები. შეერთებული შტატების ლიდერები იაპონიის მაღალჩინოსნებს მოუწოდებდნენ მათთან მუშაობა “ახალი კონცეპტუალური ჩარჩოს” ფარგლებში გაეგრძელებინათ, რომელიც ითვალისწინებდა ცვლილებებს სტრატეგიულ, ეკონომიკურ და ორმხრივი ურთიერთობების შესახებ. ზოგიერთი ოპტიმისტურად განწყობილი მკვლევარი იმედოვნებდა, რომ “ახალი გლობალური პარტნიორობის” ფარგლებში, რომელშიც შეერთებული შტატები და იაპონია ერთობლივად იმუშავებენ, ჭეშმარიტად თანაბარი პარტნიორობია გლობალურ პრობლემებთან დაკავშირებით.

აზიაში იაპონიის მზარდი ეკონომიკური დომინანტების გათვალისწინებით, ტოკიო, როგორც ჩანს, დამოუკიდებლად იქცეოდა, თავისი ეკონომიკური ძალაუფლების პოლიტიკურ და შესაძლოა, საბოლოო ჯამში, სამხედრო გავლენის გასაზრდელად იყენებდა. მიუხედავად ამისა, იაპონიის იმიჯი, როგორც “სამხედრო ჯუჯა”, გაგებით ირონიულია, რადგან იაპონიაში 1980-იან და 1990-იან წლებში მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე დიდი თავდაცვის ბიუჯეტი იყო და თავდაცვის დანახარჯები სამხედრო ძალის ერთ-ერთი ყველაზე ხშირად გამოყენებული მაჩვენებელია. მას ასევე ჰქონდა ძალიან მონინავე საზღვაო და საჰაერო თავდაცვითი შესაძლებლობები. საბჭოთა კავშირის დაშლამ და ყოფილ რესპუბლიკებში ეკონომიკური პრობლემების წარმოქმნამ დაარწმუნა იაპონიის მთავრობა ეკონომიკური სიძლიერის უპირატესობაში სამხედრო პოტენციალთან შედარებით. ამ შემთხვევაში კი აშშ და იაპონია გახდნენ პირველი ეკონომიკური ლობისტები. მიუხედავად იმისა რომ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ძალის შენარჩუნების შესაძლებლობის გაზრდა უპირველესად სამხედრო შესაძლებლობებზე იყო ორიენტირებული, იაპონიამ ამ შემთხვევაში ეკონომიკური კურსის აღება გადანყვიტა.

დასკვნა

ყოველივე ზემოხსენებული ცხადყოფს საკითხის კომპლექსურობას. შედარებითი ანალიზის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ იაპონიის საგარეო პოლიტიკური კურსის ცვლილება ყოველთვის მნიშვნელოვან გავლენას ახდენდა ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე. მეორე მსოფლიო ომმა კარგი მაგალითი აჩვენა იაპონიას, რომ ქვეყნის საგარო ორიენტაცია ეკონომიკური გაძლიერებისკენ უნდა აეღო არა სამხედრო სიძლიერეზე. ეს ყოველივე ჩანს იაპონიის საგარეო პოლიტიკური კურსის ცვლილების ყველა ეტაპზე. სწორედ ამიტომ, რომ იაპონია რეგიონში ერთ-ერთ წამყვან ძალას წარმოადგენს, რომელიც ორიენტაციას, პირველ რიგში, უსაფრთხოებასა და მოსახლეობის კეთილდღეობაზე აკეთებს და რეგიონში უსაფრთხოების ერთ-ერთ გარანტად გვევლინება.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

1. Diplomatic Bluebook 2017, Ministry of Foreign Affairs, Japan; - Japanese Diplomacy and International Situation in 2016
2. Andrew Gordon - Postwar Japan as History, University of California Press, 1993
3. Kenneth B .Pyle - Japan Rising, Public Affair, New York, 2007
4. Basic Strategies for Japan's Foreign Policy in the 21st Century New Era, New Vision, New Diplomacy, November 28, 2002 http://japan.kantei.go.jp/policy/2002/1128tf_e.html
5. The Politics of War: The World and United States Foreign Policy, 1943-1945
6. Robert A. Scalapino - The Foreign Policy of Modern Japan, University of California Press, 1997.
7. Smith Steve, Hadfield Amelia, Dany Team, 2015. "Foreign Policy: Theories, Cases." Chapter IV. Oxford Publishing House.

THE IMPACT OF JAPANESE FOREIGN POLICY ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY FROM 1945 TO 1990

Mariam Topchishvili, Nino Kaladze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Bachelor's Degree Students

RESUME

The issue of distribution of powers in the Far East has always been at the attention of the world, which is due to several reasons. First of all, this region has a great economic significance for the whole world, and gaining an influence in this region, means to gain the serious influence on the world economy.

In this regard, Japan is one of the most important representatives of the Far East. Japan is the member of APEC, Group of Eight - G8, "ASEAN Plus Three" and the East Asia Summit. Japan is particularly

interesting for being a country which foreign policy has an important impact on economic development.

In the aftermath of the pre-war isolationism, Japan has been able to state his position in the US-regional and global political course, until it would be able took the initiative of major political actions. According to the Pacifist Principles in the 1947 Constitution, which is referred to as the “Peace Constitution,” Japan generally took a passive role in the world affairs. The relations with other countries were defined by what the leadership called “omnidirectional diplomacy”, according to which Japan was essentially maintaining a political neutrality, and that gave Japan a chance to expand its economic relations.

Based on the above, the study question is: What kind of impact did Japan’s foreign policy have on the economic development of the country in 1945-1990?

The work mainly relies on secondary and tertiary sources, various articles, research and news publications, which makes it more reliable.

It is interesting to continue the research in this regard, as Japan is still one of the most important countries in terms of maintaining the world economy and security.

Key words: Japan, foreign policy, economic development, foreign policy’s influence on economic development.